

Trestná činnosť a neetické konanie príslušníkov Policajného zboru

Anotácia: Zámerom predkladaného článku je prispieť k posilneniu integrity príslušníkov Policajného zboru. V úvodnej časti sú stručne analyzované rôzne príčiny trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru so zhrňujúcim rozdelením na dve základné kategórie. Druhá časť sa zameriava na edukačný proces a možnosti učiteľov na policajných školách v súvislosti s procesom hľadania, nachádzania a posilňovania pevného morálneho bodu ako základu osobnostnej integrity príslušníka Policajného zboru. V tretej časti sa autor venuje vplyvu manažmentu na kultúru organizácie Policajného zboru. Príspevok sa opiera o výsledky vedeckého výskumu realizovaného v rámci dizertačnej práce autora.¹

Kľúčové slová: integrita, manažment, kriminalita príslušníkov Policajného zboru, neetické konanie príslušníkov Policajného zboru, kultúra organizácie, spravodlivosť, morálka, mravnosť².

1 Príčiny trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru

Príčin trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru môže byť takpovediac nekonečné množstvo. Dokonca, ak aj odhliadneme od príčin subjektívnych vyplývajúcich z osobných či rodinných pomerov, existuje celé spektrum celoštátnych či regionálnych podmienok, ktoré môžu pozitívne či negatívne ovplyvňovať páchanie trestnej činnosti a neetické konanie príslušníkov Policajného zboru.

Najčastejšie pertraktovanou príčinou je prevládajúca negatívna mravná úroveň v danom čase a na danom území. V tomto zmysle najväčší vplyv na mravný stav organizácie či štátu majú vedúci predstavitelia organizácie, respektíve štátu. Vo vedeckom výskume realizovanom v rámci dizertačnej práce sme sa na obdobnú príčinu pýtali študentov jednej zo SOŠ PZ.³ V rámci 38 postojových prehlásení sme vytvorili skupinu šiestich korelujúcich prehlásení pod súhrnným pojmom *sklon k „banálnej“ korupcii*⁴ tak, že sme od nich požadovali zaujatie postoja na škále *rozhodne nesúhlasím – nesúhlasím – súhlasím - rozhodne súhlasím - ani jedna možnosť*. Ich postoje sme v rámci vyhodnotenia oznámkovali ako v škole na stupnici 1 - 5. Predmetné prehlásenie znelo takto „Nasledujúce tvrdenie je len výhovorka!

¹ KAŠČÁK, M., 2021. *Fenomén svedomia a jeho význam pre sebareguláciu konania príslušníka Policajného zboru*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru. [Dizertačná práca]

² Pod *mravnosťou* rozumieme súborom hodnôt, princípov, noriem a ideálov v spoločnosti (NESVADBA, P., 2019. K filosofickým predpokladám profesní etiky (pojmové a koncepční zamyšlení). In: *Philosophical E-Journal of Charles University*, Praha: Univerzita Karlova, ISSN 1214-8725. [on-line] [16.03.2019] Dostupné na internete: <https://ojs.cuni.cz/paideia/article/view/1552>). a pod *morálkou* súhrn kladných hodnôt osobnosti človeka (MIEDZGOVÁ, J., 1998. *Základy etiky*).

³ Realizovaného výskumu sa zúčastnilo 106 osôb zo Strednej odbornej školy Policajného zboru, pričom 88 odpovedových hárkov splnilo metodologickú podmienku konzistentnosti odpovedí. Z toho 28 osôb bolo z vekovej kategórie 18 – 21, 45 z kategórie 21 – 30 a 15 z kategórie 30+. Počet respondentov bez absolvovania praxe bol 33 a respondentov s absolvovanou praxou bolo 55. Príslušníkov Policajného zboru bolo 51 a kadetov Policajného zboru 37, pričom 30 žien a 58 mužov.

⁴ Pojem *banálnej korupcie* je v úvodzovkách z toho dôvodu, že podľa nášho ponímania je rozlišovanie nečestného konania na takpovediac *banálne* (HERZOGO VÁ, Z., 2003. *Policejní etika*, s.183), čiže ešte prípustné dobré *zlo* a *faktické*, teda už neprípustne zlé *zlo* len vnútorným ospravedlňovaním svojich „drobných“ previnení rôznymi racionalizáciami. Vo výskume sme chceli zistiť, aký bude rozdiel medzi sklonom ku korupcii, ak sa v prehlásení uvedie expressis verbis pojem *úplatok*, *veľká suma* alebo *porušenie zákona* (korupcia faktická) a aký bude, ak sa použije ich eufemizmus napríklad: „nejaká maličkosť“, „hoci len káva zdarma“, „drobný dar“, „menšia sumička“ (korupcia banálna). Výsledný priemer známok za šesť korelujúcich premenných o korupcii „faktickej“ bol takpovediac s významením M 1,51, zatiaľ čo priemer za šesť korelujúcich premenných o „banálnej“ korupcii M 2,22 sa blížil k dva mínus!

Ak „tí hore“ kradnú v oveľa väčšom rozsahu, môžeme si aj my nejakou maličkosťou prilepiť svoju situáciu.“ Respondenti vyjadrili poväčšine nesúhlas s tým, že je to *iba výhovorka*, čím dosiahli pomerne negatívne skóre so spoločným priemerom M^5 2,91 pri SD 1,53⁶. Ide teda o hodnotu oveľa horšiu, ako je celospoločenský priemer dotazníka M 2,63⁷. To naznačuje, že korupčné kauzy nadriadených a vysokopostavených funkcionárov významne ovplyvňujú mladých policajtov a považujú ich za jednu z príčin nekalého konania príslušníkov Policajného zboru. Naproti tomu samotnú policajnú prácu v prostredí kriminality považujú v menšej miere za dôvod na prípadné zlyhanie mužov zákona; napríklad k položke „Neetické správanie sa policajtov je nutným zlom ospravedliteľným ich prácou v amorálnom prostredí“ zaujali pomerne odmietavý postoj, za čo si vyslúžili oveľa lepší priemer známok M 2,11 pri SD 0,98. Tretím postojovým vyjadrením na podobnú tému bolo nasledujúce „Keď si pomyslím na úplatných vysokopostavených policajných funkcionárov, som z toho skutočne znechutený/á.“ Študenti SOŠ PZ väčšinou súhlasili alebo rozhodne súhlasili s týmto prehlásením obracajúcim sa na citovú zložku osobnosti človeka. Spoločný priemer známok za tento ich postoj predstavoval ešte lepšiu hodnotu M 2,02 pri SD 0,97.

Uvedené výsledky signalizujú, že morálna úroveň policajných funkcionárov môže mať signifikantný vplyv na rozsiahlejší či menej rozsiahli výskyt trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru. Zároveň, aj keď nie v takej vysokej miere, nepriaznivé pracovné prostredie študenti označili ako možnú príčinu ich neetického správania. Na základe uvedeného môžeme na účely tohto príspevku rozdeliť jednotlivé príčiny trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru na dve skupiny.

Jednu by sme mohli označiť ako *vplyv manažmentu*. Táto kategória bude vymedzená príčinami, ktorých spoločným menovateľom je negatívny vplyv nadriadeného alebo vysokopostaveného policajného funkcionára. Policajní manažéri by mali byť podľa etického kódexu Príslušníka Policajného zboru vzorom, mali by ísť príkladom.⁸ Do tejto kategórie by mohol patriť napríklad aj bossing, formálny prístup k pravidelnému hodnoteniu policajta, nedostatočná kontrolná činnosť v Policajnom zbore a pod.

Druhou kategóriou sú príčiny vyplývajúce z pracovného prostredia policajtov. Môžeme ju nazvať *vplyv pracovných podmienok*. Do tejto skupiny by sme mohli zaradiť všetko to, čo sťažuje, komplikuje či znepríjemňuje prácu policajta a môže byť vnímané ako príčina porušovania zákonov policajtmi: nízke platy, nedostatočné sociálne zabezpečenie policajtov, policajná práca v prostredí kriminality, súčasnosti nezodpovedajúce pracovné vybavenie v Policajnom zbore, vysoká občianska nedôvera v Policajný zbor a tak ďalej.

Na záver úvodnej časti môžeme konštatovať, že negatívnejší vplyv na páchanie trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru majú *morálne príčiny* zahrnuté do kategórie *vplyv manažmentu*, pretože ak zlyhávajú poprední predstavitelia a top manažéri, *vedie to k demoralizácii členov inštitúcie*. Menej negatívny vplyv majú príčiny týkajúce sa pracovného prostredia policajta, ktoré sme označili ako *vplyv pracovných podmienok*,

⁵ „M“ je skratka pre priemer.

⁶ V tomto prípade ide s odstupom o najväčší rozptyl stanovísk SD 1,53 (*Standard Deviation*) zo všetkých 38 postojových prehlásení, pravdepodobne zapríčinený komplikovanou formuláciou. Predpokladáme, že nie každý respondent si uvedomil, že má zaujímať postoj k uvádzajúcej časti prehlásenia teda, či ide len o výhovorku. Navyše išlo o inverznú formuláciu, nakoľko z metodologických dôvodov bola polovica prehlásení naformulovaná inverzným spôsobom, aby konzekventný respondent musel nepravidelne obmieňať súhlasné a nesúhlasné stanovisko.

⁷ Metodologickým východiskom nášho výskumu bol dotazník HKS 38 vzhľadom na to, že bol vypracovaný renomovanými odborníkmi na „meranie“ sklonu ku korupcii. Po súhlase autorov HKS 38 sme ich otázky preformulovali tak, aby obsiahli aj ďalšie aspekty nekalého konania policajtov.

⁸ „Nadriadený pri vykonávaní služobnej činnosti rozvíja a podporuje etické správanie svojich podriadených, vyžaduje od nich dodržiavanie etického kódexu a sám je im v jeho dodržiavaní príkladom.“ *Vestník MV SR 41/2022 čl. 2 (4)*

nakoľko ide len o najrôznejšie komplikácie pri výkone povolania, *bez priameho vplyvu na morálnu úroveň* jednotlivých príslušníkov Policajného zboru.

2 Úloha učiteľov na policajných školách pri prevencii trestnej činnosti a neetického konania príslušníkov Policajného zboru

Pri vstupe mladých ľudí do Policajného zboru sa napriek dôslednému predvstupovému psychologickému vyšetreniu nemôžeme spoliehať na to, že všetci, ktorí ho úspešne absolvujú, budú aj na zodpovedajúcej morálnej úrovni. V prípade, že rodičia, ktorí napríklad na základe nepriaznivých životných okolností dospeli k záveru, že oportúnny spôsob života je najvýhodnejší, môžu svoje deti vychovávať v tom zmysle, aby ich potomkov svedomie nijako nezaťažovalo. Takto vedení jednotlivci potom svoju morálnosť len predstierajú v záujme presadzovania úzko egoistických cieľov. Policajti disponujú do určitej miery voľnosťou rozhodovania a rozsiahlymi oprávneniami, vyšetrovatelia sú dokonca procesne samostatní. Z toho dôvodu je potrebné, aby učitelia na policajných školách upriamovali pozornosť nielen na vzdelávanie a výcvik policajtov, ale aj na dosiahnutie takého stavu, aby budúci príslušníci Policajného zboru konali v súlade so zákonom aj v takých prípadoch, keď nie sú pod priamou kontrolou.

Pod edukáciou rozumieme jednotu výchovy a vzdelávania.⁹ Táto zásada platí, samozrejme, aj pre rezortné školstvo. Na výchovu apelujú aj dve opatrenia uložené rektorovi Akadémie Policajného zboru v Bratislave a riaditeľom stredných odborných škôl Policajného zboru zamerané na zvýšenie morálneho stavu a disciplíny príslušníkov Policajného zboru. Jedno z nich znie „začleniť do systému rezortného vzdelávania výchovu zameranú na vypestovanie pocitu spolupatričnosti k Policajnému zboru, úctu k zákonu a etiku policajnej práce s cieľom pripraviť policajtov odborne a morálne na plnenie služobných úloh.“¹⁰ Trestná a neetická činnosť príslušníkov Policajného zboru je občanmi vnímaná ako neakceptovateľná. Avšak na učiteľov na policajných školách môže ochromujúco pôsobiť ten fakt, že príčin týchto javov môže byť nekonečne veľa, *nota bene* väčšinu z nich pedagógovia nemôžu ovplyvniť.

V tomto smere by mohlo napomôcť vyššie uvedené rozdelenie príčin na dve kategórie. Skupinu príčin pod názvom *vplyv manažmentu* spôsobujú priamo nadriadení svojím neadekvátnym konaním. Z toho vyplýva podnet pre rezortných učiteľov: vzdelávať, cvičiť a vychovávať policajtov a osobitne policajných manažérov tak, aby nepodliehali lákadlám a nepáchali trestnú ani inú neetickú činnosť a aby nekryli trestnú činnosť ostatných. Príčiny, ktoré sme vyššie zoskupili pod termín *vplyv pracovných podmienok*, môžu učitelia teoreticky skúmať a následne navrhovať vhodné riešenia pre vedenie Policajného zboru a ministerstva vnútra.

Občania demokratickej spoločnosti, a teda aj jednotliví príslušníci Policajného zboru, sú v neustálom procese osobného morálneho rozvoja odkázaní na hľadanie, nachádzanie a často aj následné prehodnocovanie toho, čo je a čo už nie je morálne. Osobné názory a postoje u príslušníkov Policajného zboru však musia byť v služobnej činnosti vždy podriadené ústave a ostatným zákonným či etickým normám. Pevným morálnym bodom,

⁹ FULKOVÁ, E., 2019. *Prehľad pedagogiky: kľúčové oblasti*.

¹⁰ V príspevku do zborníka z konferencie (KAŠČÁK, M., 2023. *Prevencia kriminality v radoch príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky*. In: *Prevencia kriminality – výzva spoločnosti a Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 06. a 07. decembra 2022 v Bratislave*, s. 175) zdôvodňujeme, prečo by bola vhodnejšia nasledovná formulácia: „...výchovu zameranú na vypestovanie pocitu vernosti Služobnej prisaha príslušníka Policajného zboru, úctu k zákonu a etiku policajnej práce s cieľom pripraviť policajtov odborne a morálne na plnenie služobných úloh.“ Rozkaz MV SR č. 6/1997.

základom osobnostnej integrity policajta je služobná prisaha.¹¹ Prisaha je slávnostný akt prijatia vnútorného záväzku voči zákonom Slovenskej republiky. Prisaháme na Ústavu Slovenskej republiky a zákony, ktoré vo funkčnom demokratickom štáte *odrážajú mravný vývoj danej kultúrnej oblasti*. Tým pádom aj ten, kto nebol vychovaný v súlade s mravnou úrovňou spoločnosti, čiže jeho svedomie ho nijako nereguluje, vie, ako sa očakáva, aby konal a aj to, že ak tak konať nebude, bude s vysokou pravdepodobnosťou potrestaný.

Napriek tomu sa v radoch príslušníkov Policajného zboru vyskytujú aj takí, ktorí porušujú zákon a etický kódex. Uvádzaný výskum sa zamerá aj na afinitu študentov jednej z policajných škôl k porušovaniu zákona. Napríklad takzvané kupčenie s dôkazmi respondentmi neodmietli „Ak policajt pri výsluchu „zabudne“ na spáchanie menej závažného trestného činu, výmenou za informácie od páchatel'a vedúce k dôkazom o spáchaní oveľa závažnejšieho trestného činu, tak je to v poriadku, hoci je to protizákonné.“ M 2,70 pri SD 1,06. Dokonca k machiavelskému *účel svätí prostriedky* „Keď policajt menej závažným porušením zákonných alebo etických noriem, napr. počas vypočúvania, získa dôkazy o spáchaní viacerých závažných trestných činov, potom je to v poriadku.“ zaujali postoje, ktoré znamenajú *najhoršie hodnotenie celého výskumu M 3,43* pri SD 1,08. K bodu situujúcemu lži a úskoky pri výsluchu „Ak pri výsluchu zjavného klamára, kladieme kapciózne otázky, tak je to v poriadku. (Např. ak mu v otázke povieme, že jeho kumpán sa už priznal, hoci vieme, že to nie je pravda.)“ získali podobný prímer hodnotení *M 3,36* pri SD 1,30. (Zvýšený rozptyl stanovísk spôsobilo zrejme použitie nie bežného cudzieho slova *kapciózne*).

Keď si uvedomíme, že ide o študentov SOŠ PZ, tak tieto výsledky stoja za vážnu úvahu. Výchovno-vzdelávacia činnosť učiteľa na policajných školách má mať za cieľ, aby základom morálneho uvažovania každého policajta, *nota bene* policajného manažéra, bola Ústava Slovenskej republiky. Príslušníci Policajného zboru musia konať len v rámci a na základe zákona. Sú výkonnou zložkou štátu, ktorá vynucuje právny stav. Pokiaľ nie je určitá „šikovnosť“ vyšetrovateľov v *porušovaní procesných postupov* dovolená, nie je legálna a musí byť zásadne odmietnutá. Konzekventne komentujú podobné prípady prof. Jana Viktoryová a doktor Jaroslav Pažitka „ak sa policajt pri vyšetrovaní dopustí nezákonných praktík, prekračujúcich jeho právomoc, ktorú mu priznáva zákon, *nie je ho už možné odlišovať od samotných páchatel'ov*.“¹² Dejiny justície sú zároveň aj dejinami justičných omylov, ktorých najčastejšou príčinou je zaujatosť.¹³ Ako upozornenie na nebezpečie zaujatosti sa zobrazuje starorímska bohyňa spravodlivosti s páskou na očiach. Z minulosti poznáme náboženskú zaujatosť, neskôr rasovú či ideologickú. V súčasnosti si všetky orgány činné v trestnom konaní a sudcovia musia byť vedomí aktuálnosti zaujatosti politickej.

Autor predloženého príspevku zastáva ideu vyššej spravodlivosti v zmysle Radbruchovej formuly,¹⁴ ale zároveň si je vedomý toho, že táto vznešená idea je často oportunisticky zneužívaná. Bezpečným kritériom na posúdenie toho, či ide o bezzásadovosť,

¹¹ „*Slubujem vernosť Slovenskej republike. Budem čestný, statočný a disciplinovaný. Svoje sily a schopnosti vynaložím na to, aby som chránil práva občanov, ich bezpečnosť a verejný poriadok, a to aj s nasadením vlastného života. Budem sa riadiť ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi. Tak prisahám!*“ Zákon č. 73/1998 Z. z. § 17 (1)

¹² VIKTORYOVÁ, J. a J. PAŽÍTKA, 2003. *Etika vyšetrovania*, s. 11.

¹³ TURVEY, B. E. a C.M. COOLEY, 2023. *Miscarriages of Justice: Actual Innocence, Forensic Evidence, and the Law*, s. 20 citované podľa Kasinec, 2023, Justičný omyl ako spoločenský a umelecký fenomén: [online] [citované 04.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.projustice.sk/teoria-prava/justicny-omyl-ako-spolocensky-a-umelecky-fenomen>

¹⁴ „...*ak rozpor medzi pozitívnym zákonom a spravodlivosťou dosiahne neznesiteľnú mieru, tak zákon musí ustúpiť spravodlivosti ako nenáležité právo.*“ „...*der Widerspruch des positiven Gesetzes zur Gerechtigkeit ein so unerträgliches Maß erreicht, daß das Gesetz als "unrichtiges Recht." der Gerechtigkeit zu weichen hat.* RADBRUCH, G., 1946. *Radbruch Formel*. [online] [citované 28.11.2020]. Dostupné na internete: https://www.rechtsphilosophie.ch/1945_Radbruch_Gesetzliches%20Unrecht.pdf, s. 1.

je rovnaký prístup pri aplikácii spravodlivosti. Napríklad podľa toho, či novinár principiálne rovnako posudzuje politicky spriaznené osoby, ako aj tých, ktorí majú iné postoje ako on. Sme svedkami toho, že niektorí politici sú takmer denne konfrontovaní počas celej ich kariéry s tromi-štyrmi kauzami, zatiaľ čo u druhých sa o mnoho závažnejšie a početnejšie kauzy bezcharakterne nechávajú na ďalší deň upadnúť do zabudnutia. Na druhej strane máme osobnosti z radov akademikov, umelcov, bývalých sudcov či štátnikov, ktorých celoživotné dielo a skutky predurčujú na hľadanie vyššej spravodlivosti. Oni, ak sa vyjadrujú, manifestujú *svedomie národa*. Odlišujú sa od tých prvých tým, že aplikujú princípy spravodlivosti rovnakou mierou na kohokoľvek – so symbolickou páskou na očiach.

Táto zásada platí aj pre každého príslušníka Policajného zboru. „Policajt je povinný vykonávať štátnu službu nestranne.“¹⁵ Bolo by závažným porušením služobnej disciplíny, ak by sa pri výkone svojej činnosti priklonil k jednému názorovému spektru. V prípade, ak by v záujme tohto názoru porušoval zákon, aby mu pomáhal presadiť sa v politickej súťaži, spreneveril by sa svojmu postaveniu ochrancu ústavného zriadenia, ktoré má zaručovať liberálny¹⁶ demokratický poriadok. Znamenalo by to, že sa stane legálne ozbrojeným a ďalšími oprávneniami vybaveným napomáhateľom pozvoľného odstraňovania záruk slobodnej plurality v štáte. V tomto prípade by mohli vzniknúť podmienky, pre ktoré bol prijatý článok 32 ústavy.¹⁷ Príslušník Policajného zboru má pomáhať *všetkým* občanom a chrániť *všetkých* občanov a nie nekriticky poslúchať nadriadeného, ak zneužíva právomoc verejného činiteľa, na voluntaristické presadzovanie jediného „správneho“ a „pravdivého“ názoru. Nakoniec zákon pamätá aj na také situácie.¹⁸ Polícia musí brániť ústavou zaručené *slobody a zákonnosť*. Zaisťovanie bezpečnosti, slobody a právnych istôt všetkých občanov znamená rovnaký postup voči *akémukol'vek* páchatel'ovi, nezneužívanie právomoci verejného činiteľa, vytváranie pocitu bezpečia u *každého* občana a jeho ochranu pred porušovateľmi zákona profesionálnym a vysoko kvalifikovaným postupom.

Na záver druhej časti uvádzame citát vysokoškolského učiteľa, psychológa a docenta pedagogiky na Pedagogickej fakulte Univerzity Hradec Králové, ktorý najlepšie vystihuje autorov postoj k úlohe učiteľa na policajných školách pri prevencii trestnej činnosti a neetického konania príslušníkov Policajného zboru „*V stále väčšej miere sa presadzuje presvedčenie, že najlepšou prevenciou výskytu sociálno-patologických javov je namiesto dominancie reštrikcie a dozoru budovanie vnútorných zábran v osobnosti práve rozvojom vnútornej morálky prostredníctvom procesu zvnútorňovania pravidiel, noriem a utvárania aktívneho svedomia.*“¹⁹

3 Vplyv manažmentu na kultúru organizácie Policajného zboru

„*Kultúra organizácie zahŕňa hodnoty, normy, presvedčenia, postoje a predpoklady, ktoré nemusia byť nijako vyjadrené, ale rozhodne určujú spôsob správania sa ľudí aj spôsob vykonávania práce.*“²⁰ Ak chceme definovať kultúru organizácie Policajného zboru, musíme

¹⁵ Zákon 73/1998 Z. z. § 48 (3) j)

¹⁶ Liberálny v zmysle *zaručujúci slobody*: myslenia, prejavu, vedeckého bádania, umenia... Zákon 460/1992 Z. z.

¹⁷ Čl. 32 „*Občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v tejto ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené.*“ Zákon 460/1992 Z. z.

¹⁸ „*Policajt je povinný odoprieť splnenie rozkazu, nariadenia, príkazu alebo pokynu nadriadeného, ak by jeho splnením spáchal trestný čin;*“ Zákon 73/1998 Z. z. § 48 (4)

¹⁹ VACEK, P.I., 2014. Morální gramotnost a proces internalizace mravních norem. In: Kaliský, J., 2014. In: *Dobro a zlo, alebo o morálke I. Psychologické a filozofické aspekty morálky v edukácii. (Zborník vedeckých štúdií)*, s.18

²⁰ ARMSTRONG, M., 2015. *Řízení lidských zdrojů*, s. 164

vychádzať z tej skutočnosti, že je číslom jedna v poskytovaní bezpečnostných služieb a je najväčšou organizáciou na ochranu ľudských práv v Slovenskej republike. Hlavnou úlohou je teda ponúknuť každému občanovi život v bezpečí, slobode a v právnej istote. Lakonicky to vyjadril prof. Luknič – „*Polícia je jednou zo zložiek trestného systému, ktorého základnou úlohou je chrániť slobodu užívania si ústavných práv občanov.*“²¹ Kultúra organizácie Policajného zboru, ktorej hodnoty sú vyjadrené napríklad aj v etickom kódexe príslušníka Policajného zboru,²² vyžaduje od každého policajta také vlastnosti ako profesionálnosť, nezaujatosť, profesijná zodpovednosť a dôveryhodnosť; patria k nim aj „*obozretnosť, potláčanie sebeckva, odvaha, intelektuálna úprimnosť, zmysel pre spravodlivosť, zodpovednosť a to všetko samozrejme spojené so zdvorilosťou, profesionalizmom a sebakontrolou.*“²³ Uvedené ciele priťahujú mladých ľudí do Policajného zboru, do ktorého vstupujú, aby chránili a pomáhali občanom. Preto oprávnené očakávajú rešpekt a úctu z ich strany. Slušní občania sa však takmer nestretávajú s príslušníkmi polície, nakoľko riadne vykonávajú svoje práva a povinnosti a ak nežijú v rizikovom prostredí, tak ich možno za celý život ani nebudú potrebovať.

Jednou z príčin trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru, ktorú sme v úvode zahrnuli do skupiny **vplyv pracovných podmienok**, je práca v kriminálnom prostredí. V určitých službách to znamená každodenné nasadzovanie života a zdravia v boji proti páchatelom trestnej činnosti; v tomto smere ide o *najnáročnejšie povolanie* vôbec s výnimkou vojakov v čase nasadenia do vojnového konfliktu. Príslušníci Policajného zboru musia byť pripravení kedykoľvek nastúpiť na bezpečnostné opatrenie a so zbraňou v ruke zasahovať proti narušiteľom verejného poriadku. Zároveň sa môžu kedykoľvek z dôvodu riadneho výkonu svojej práce stať cieľom úkladnej vraždy, ako o tom svedčí nedávny prípad trnavskej pohotovostnej motorizovanej jednotky.²⁴ Niekedy sa už aj samotné zastavenie motorového vozidla môže skončiť vraždou príslušníka, ako to dokumentuje video z telovej kamery amerického policajta.²⁵ V priebehu rokov sa môže stať, že príslušníci Policajného zboru pociťujú morálnu degradáciu z kontaktu s kriminálnym prostredím a začne u nich dochádzať k prvému zaváhaniu, či sa rozhodli správne pre toto povolanie. Nastupuje snaha odísť *z priameho výkonu*, čo však nie je také jednoduché a častokrát nemožné počas dlhého časového obdobia. Namiesto očakávaného *pomáhať a chrániť* nastupuje tvrdá, často aj brutálna konfrontácia s kriminálnymi živlami, ktorých majú *trestať a zatvárať*. Z toho u viacerých z nich môže prameniť sklamanie z príliš optimistického očakávania a zistenie, že ani morálne ani materiálne pohnútky pre vstup do Policajného zboru nestáli za to riziko, ktoré každý deň podstupujú. Záleží od osobnej integrity každého jedného príslušníka Policajného zboru, či nedôjde k zneužitiu spoznaných pátracích postupov pri odhaľovaní trestnej činnosti a k spolupráci s kriminálno-závadovými osobami, s ktorými sa pri výkone služby stretli a či neprídu k záveru, že takýmto spôsobom sa dajú získať väčšie príjmy za oveľa menšiu námahu, aj keď s najprísnejšími konzekvenciami v prípade odhalenia. S takýmito možnými rizikami je potrebné počítať a každý policajný manažér by mal vedieť s touto alternatívou pracovať, pretože aj on nesie svoj podiel zodpovednosti na tom, ak jeho podriadený zlyhá. Ak sa manažér dopustí trestnej či neetickej činnosti a k uvedeným príčinám z kategórie **vplyv pracovných podmienok** sa pridajú aj príčiny zo skupiny **vplyv manažmentu**, môže to mať veľmi nepriaznivý dopad na morálnu úroveň policajtov. Z toho dôvodu musia byť kladené

²¹ LUKNIČ, A., 1999. *Etika v činnosti policajta*, s. 69

²² *Vestník MV SR 31/2022*

²³ LUKNIČ, A., 1999. *Etika v činnosti policajta*, s. 149

²⁴ [online]. [citované 16.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.topky.sk/cl/10/2576737/Ukladna-vrazda-policajta--Dvaja-muzi-mu-chceli-dat-pod-auto-vybusninu--DETAILY-z-akcie-NAKA>

²⁵ Video z FB stránky *Poradca Policajta*: [on-line]. [citované 04.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.facebook.com/michal.sandy/videos/10217880723313636/?idorvanity=477302819403592>

vysoké nároky na každého riadiaceho pracovníka polície. V príkrom rozpore s týmito požiadavkami je zrušenie výberových konaní na riadiace funkcie, *nota bene* zrušenie nariadenia o kariérom raste v Policajnom zbore. Na druhej strane je pravdou, že ani za formálnej existencie týchto postupov nebolo všetko v poriadku „*prax v rámci personálnej politiky obsadzovania riadiacich postov organizácie nezodpovedajúca všeobecne záväzným právnym predpisom a internými predpismi indikovaná takými skutočnosťami ako nedostatočná prax, nezodpovedajúca znalosť problematiky, nesplnené kvalifikačné kritériá, výnimky ako aj zvýhodňovanie a to tak ako pred obsadením (menovaním, ustanovením...) tak aj v čase obsadenia.*“²⁶

Vplyv manažmentu na kultúru organizácie Policajného zboru ilustruje „výskum organizovaný psychologickou a sociologickou službou MV SR a zistenia inšpekcie MV SR“,²⁷ ktoré súhrne vymedzujú päť objektívnych príčin kriminality policajtov, pričom „tri z nich sú spôsobené *nesprávnymi postupmi manažérov* páchatel'ov kriminality“.²⁸ Zároveň platí, že „So vzťahmi k nadriadeným je nespokojných 73,3% policajtov...“²⁹ Znepokojujúce zistenia čiastočne podopiera aj výskum,³⁰ v ktorom študenti SOS PZ väčšinou súhlasili alebo rozhodne súhlasili s týmto už vyššie uvedeným prehlásením „Keď si pomyslím na úplatných vysokopostavených policajných funkcionárov, som z toho skutočne znechutený/á.“ (M 2,02 pri SD 0,97) Zároveň sme uviedli demoralizačný vplyv nečestných nadriadených, ktorí majú ísť vzorom. Ďalej náš výskum odhalil odvrátenú stránku *pestovania pocitu spolupatričnosti k Policajnému zboru* čiže stavovskej cti, ktorá prináša so sebou aj stavovskú súdržnosť až do jej negatívnej miery – *falošnej kolegiality*. Výsledky výskumu poukázali na fakt, že stavovská súdržnosť je zároveň živnou pôdou pre porušovanie etických a menej závažných zákonných noriem, predovšetkým voči kolegom – policajtom. Ďalšie výskumy venujúce sa falošnej kolegialite prinášajú podobné či ešte negatívnejšie výsledky. Napríklad výskum v Českej republike o falošnom kamarátstve priniesol výsledky, podľa ktorých „podvádzanie (našepkávanie kamarátom) v škole takmer 40 % budúcich *pedagógov* označilo za konanie *čestné* alebo *skôr čestné* a len necelých 7 % toto správanie jednoznačne označilo ako *nečestné!*“³¹

Uvedomujeme si, že základný a stredný manažment v Policajnom zbore je mimoriadne pracovne zaneprázdnený. Popri plnení svojich úloh supluje nedostatok personálu, zápasí s byrokratickou záťažou, vedie početné štatistiky, rieši často osobné problémy podriadených a podobne. Neostáva mu dostatočný priestor na prevenciu príčin trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru. Tvorba, resp. skvalitňovanie kultúry organizácie je v prvom rade úlohou vrcholového manažmentu. „*V prípade, že v organizácii existuje kultúra vhodná a efektívna, bolo by žiaduce takúto kultúru podporovať alebo posilňovať. V opačnom prípade je potrebné sa pokúsiť určiť, čo je nutné zmeniť, a následne vypracovať a uskutočniť plán, ktorý povedie ku zmene kultúry.*“³²

Na záver tretej časti uvádzame ešte jeden citát významného európskeho odborníka na riadenie ľudských zdrojov Michaela Armstronga, ktorý poukazuje na zásadný vplyv správania sa samotných manažérov organizácie „...*nezáleží na tom, či boli hodnoty organizácie nejako*

²⁶ Vestník MV SR 144/2019, s. 988

²⁷ ČECH, J., 1998. Úvod do policajnej psychológie, s. 295

²⁸ ČECH, J., 1998. Úvod do policajnej psychológie, s. 144

²⁹ ČECH, J., 1998. Úvod do policajnej psychológie, s. 145

³⁰ KAŠČÁK, M., 2021. Fenomén svedomia a jeho význam pre sebareguláciu konania príslušníka Policajného zboru. [Dizertačná práca]

³¹ VACEK, P., 2014. Morální gramotnost a proces internalizace mravních norem. In: Kaliský, J., 2014. In: Dobro a zlo, alebo o morálke I. Psychologické a filozofické aspekty morálky v edukácii. (Zborník vedeckých štúdií), s.11

³² ARMSTRONG, M., 2015. Řízení lidských zdrojů, s. 168

vyjadrené. *Implicitné, teda priamo nevyjadrené a samo sebou sa rozumejúce hodnoty, ktoré sa hlboko zakorenili v kultúre organizácie a sú posilňované správaním sa manažérov, môžu mať významný vplyv, zatiaľ čo výslovné prijaté a verejne presadzované hodnoty, ktoré však zostávajú samotnými slovami a neprejavujú sa v správaní manažérov, majú obyčajne malý alebo nemajú dokonca žiadny vplyv.*³³

Záver

Podľa počtu právoplatne odsúdených príslušníkov Policajného zboru uvedenom v každoročných správach Úradu inšpekčnej služby MV SR o trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru³⁴ by sa dalo uvažovať o tom, že ich počet je takmer zanedbateľný, avšak dopad každej medializovanej kauzy na verejnú mienku má závažné dôsledky. Znižovanie dôveryhodnosti Policajného zboru v očiach verejnosti má negatívny vplyv na viacero aspektov práce Policajného zboru. Z toho dôvodu je potrebné tomuto fenoménu venovať zvýšenú pozornosť. Z výskumu³⁵ vyplynulo, že už medzi študentmi SOŠ PZ je až príliš vysoká afinita robiť *kompromisy so zákonným postupom*. Zároveň v súčasnosti zažívame mediálnu prestrelku o zákonnosti či nezákonnosti postupov niektorých korunných svedkov, operatívnych pracovníkov, vyšetrovateľov, prokurátorov a dokonca aj sudcov. Na rozdiel od širokej verejnosti by učiteľom na policajných školách a manažérom v Policajnom zbore malo byť zrejmé, aký postup je a aký už nie je prípustný. Učitelia na policajných školách a predovšetkým policajní manažéri by mali pracovať na nezaujatom dodržiavaní zákonných a etických noriem svojich študentov či podriadených. Pre účinnosť edukačného pôsobenia učiteľov na policajných školách a pre efektívnosť opatrení policajných manažérov na všetkých stupňoch riadenia je však potrebné splniť predovšetkým základnú podmienku vlastného príkladu a to tak v služobnom ako aj v mimo služobnom čase.

Záver

Nosnou ideou článku je posilňovanie integrity každého jedného príslušníka Policajného zboru cestou edukácie na policajných školách a drobnou každodennou prácou základného a stredného manažmentu za kľúčovej zodpovednosti vrcholového policajného manažmentu. Autor postupuje od vymedzenia príčin trestnej a neetickej činnosti príslušníkov Policajného zboru do dvoch kategórií cez ich aplikáciu ako pomôcky učiteľom na policajných školách v druhej časti až po ich využitie v práci policajného manažéra v tretej časti článku. V závere varuje pred ich spolupôsobením, ktoré by malo za následok z mnohonásobenie ich negatívneho vplyvu na integritu podriadených policajtov.

Literatúra

- ARMSTRONG, Michael, 2015. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing.
ČECH, Ján, 1998. *Úvod do policajnej psychológie*, Bratislava: Tlačiareň MV SR.
ERNEKER, Jaroslav, 2000. *Profesia policajta*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru.
FULKOVÁ, Emília, 2019. *Prehľad pedagogiky: kľúčové oblasti*, Bratislava: UK Bratislava.
HERZOGOVÁ, Zuzana, 2003. *Policejní etika*. Praha: Zuzana Herzogová.

³³ ARMSTRONG, M., 2015. *Řízení lidských zdrojů*, s. 166

³⁴ V posledných rokoch počet odsúdených príslušníkov Policajného zboru predstavuje okolo 0,5 % z celkového počtu: [online] [citované 04.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>

³⁵ KAŠČÁK, M., 2021. *Fenomén svedomia a jeho význam pre sebareguláciu konania príslušníka Policajného zboru*. [Dizertačná práca]

KAŠČÁK, M., 2021. *Fenomén svedomia a jeho význam pre sebareguláciu konania príslušníka Policajného zboru*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru. [Dizertačná práca]

KAŠČÁK, Martin, 2023. Prevencia kriminality v radoch príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky. In: *Prevencia kriminality – výzva spoločnosti a Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 06. a 07. decembra 2022 v Bratislave*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave ISBN 978-80-8054-991-6.

LUKNIČ, Arnold, 1999. *Etika v činnosti policajta*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru.

MIEDZGOVÁ, Jana, 1998. *Základy etiky*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

VACEK, Pavel, 2014. Morální gramotnost a proces internalizace mravních norem. In: Kaliský, J., 2014. In: *Dobro a zlo, alebo o morálke I. Psychologické a filozofické aspekty morálky v edukácii. (Zborník vedeckých štúdií)*. Banská Bystrica: PF UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0538-5

VIKTORYOVÁ, Jana a Jaroslav PAŽÍTKA, 2003. *Etika vyšetrovania*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru.

Rozkaz MV SR č. 6 z 19. 2. 1997 „Úlohy na zvýšenie morálneho stavu a disciplíny príslušníkov Policajného zboru“

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vestník MV SR čiastka 31, Bratislava 24. februára 2022, ročník 2022. 41. Nariadenie

Vestník MV SR 144/2019

Vestník MV SR 41/2022 o etickom kódexe príslušníka Policajného zboru

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov

Internetové zdroje:

RADBRUCH, Gustav, 1946. *Radbruch Formel*. [online]. [citované 28.11.2020] Dostupné na internete:

https://www.rechtsphilosophie.ch/1945_Radbruch_Gesetzliches%20Unrecht.pdf

NESVADBA, Petr, 2019. K filosofickým predpokladám profesnej etiky (pojmové a koncepčné zamyšlení). In: *Philosophical E-Journal of Charles University*. Praha: Univerzita Karlova, ISSN 1214-8725. [online] .[citované 16.03.2019] Dostupné na internete:

<https://ojs.cuni.cz/paideia/article/view/1552>

TURVEY, B. E. a C.M. COOLEY, 2023. *Miscarriages of Justice: Actual Innocence, Forensic Evidence, and the Law*, s. 20 citované podľa Kasinec, 2023, Justičný omyl ako spoločenský a umelecký fenomén: [online] .[citované 04.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.projustice.sk/teoria-prava/justicny-omyl-ako-spolocensky-a-umelecky-fenomen>

Úradu inšpekčnej služby MV SR: [online] .[citované 04.08.2023] Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>

Keywords: integrity, management, criminality of police officers, unethical conduct of police officers, organisational culture, justice, virtue, morality

Summary

The main aim of the article is strengthening the integrity of members of the Police Force through education at police schools and the small daily work of the first-line and middle management under the crucial responsibility of the top police management. The author proceeds from the definition of the causes of criminal and unethical conduct of police officers and their classification into two categories. He follows up with their application as a tool for police teachers in the second part of this article, and their use in the work of a police manager in the third part respectively. In the end, the author warns against their fusion, which would result in multiplying their negative influence on the integrity of subordinate police officers.

*mjr. Mgr. Martin Kaščák, PhD.
odborný asistent Katedry informatiky a
manažmentu
Akadémie Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
tel. číslo - 57063
e-mail: martin.kascak@akademiapz.sk*

Recenzent: doc. Karol Murdza, PhD.